

Benkő Samu

Kelemen Lajos laudációja

Az értékteremtésben és a történelmileg hitelesített értékek megőrzésében vállalt szerepe okán az erdélyi magyar közvélekedés a XX. század sok jelese között első helyre emelte Kelemen Lajost. Ha most itt csak arra emlékeztetek, hogy a Magyar Örökség Díjat 1995 óta jó néhány olyan erdélyi kiválóság kapta meg, akik Kelemen Lajost mesterüknek és példaképüknek tekintették, ezzel az életmű ki-sugárzó erejére utalok. Hadd említsem közülük az iskolateremtő nyelvészt, Szabó T. Attilát, a magyar honfoglalás kora régészeti feltárásában buzgólkodó László Gyulát, a történetkutatót és a történetírást páratlan leleménnyel egyesítő Jakó Zsigmondot, a székely falutörvények megtartó hagyományát felmutató Imreh Istvánt, a kelemenit megtartó példát tájainkon mai napig éltető levéltárost, Kiss Andrást. De a megnevezett kitüntetett személyiségek mögé jeles erdélyi magyar intézmények is szegődtek, köztük az Erdélyi Múzeum-Egyesület és a Kolozsvári Unitárius Kollégium is.

Tanítványok és utódok veretes írásokban emeltek emléket mesterüknek. A nagy hitelességű sorokból bőven kiemelhetnék mondatokat annak alátámasztására, hogy a bírálóbizottság jól döntött, amikor Kelemen Lajos életművét a Magyar Szellem Láthatatlan Múzeuma kincsházában elhelyezi. A kötelező rövidség okán a sok kiváló méltatás egyikét sem idézem, de nem állhatom meg, hogy a Móricz Zsigmond tolla nyomán remekbe sikerült, íróilag kimunkált¹ arcképet most itt fel ne villantsam.

Közismert, hogy az *Erdély-trilógia* írására készülő regényíró nemcsak könyvtárnyi könyvet tornyozott fel írószobájában, hanem útra kelve felkereste a történelmi helyszíneket, és személyes ismeretségbe lépett az erdélyi múlt leghitelesebb ismerőjével, Kelemen Lajossal. A trilógia második részének, *A nagy fejedelemnek* nyomdából kikerült egyik első példányát olyan dedikációval küldte Kolozsvárra, melyben megköszöni Kelemen Lajosnak a tőle hallott és a regény két első lapján megörökített látomását, melyben a kincses város nagypiaci temploma fölött égisz emelkedő torony tüneményében a fejedelem személyére szabott életprogramot fedezett fel: „...megépítem Erdélyt újonnan. Megépítem, mert ez az isteni parancsolat.”

¹ Láng Gusztáv azonosította a Móricz Zsigmond-i regényalakot a kolozsvári historikkussal.

A Magyarországért Alapítvány kuratórai úgy határoztak,
jeles bizottságot kérnek fel arra a célra, hogy együttműködve
a Magyar Szellem Láthatatlan Múzeumát létrehozzák.

A Magyar Örökség és Európa Egyesület által
ezen szándék szellemében megerősített bizottság
2011. szeptember 17-én a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében
kinyilvánítja, hogy az arra méltó

**KELEMEN LAJOS ERDÉLY MÚLTJA EMLÉKEINEK ÖRZÉSÉBEN KIFEJTETT
MUNKÁSSÁGA**

MAGYAR ÖRÖKSÉG.

amiről ezen oklevél bizonyosságot tesz.

Kelemen Lajos
nevét az Aranykönyv őrzi.

Hámori József
elnök
Magyar Örökség díj bírálóbizottság

Némethi Magda
Hepedius Könyv
Babos István

Benkő Samu
Kőrösi Csoma Sándor
János

A *nap árnyéka* című harmadik kötetben családi nevén Kelemen deáknak nevezve állít emléket Móricz „a magas, sovány, agárforma sápadt deáknak”, aki hadiatlasz fölé hajolva magyarázza a fejedelem követeinak a követendő útvonalukat. „A fejedelem már hat év óta mindenkinek, akit bármely irányba küldött követségbe, vagy akit eleresztett baráti útra avagy kereskedésre, keményen meghagyja, hogy amerre megy, erősen megnézze az utakat, megírja, s mikor megjő, Kelemen deáknak pontosan elmondja, amit tanult. Kelemen deák hat esztendő óta már úgy megismerte a világot, de kivált a magyarai tájakat, hogy minden zeget-zugot ismert, minden urat s annak egész életét, családját, híveit és barátait és ellenségeit úgy tudta, jobban, mint ő maga. Még azt is, hogy kinek hány gyerke vagyon, s azok hogy nőnek s mire válnak. És hogy állapota hogy fordult s ma mit bír és mit tud cselekedni, jót vagy rosszat.

S Kelemen deáknak olyan feje volt, hogy abban minden megmaradott, és semmi össze nem zilálódott.”

Móricz feltehetően tapintatból a háromszéki Gelencéről származtatja regénye mellékalakját, holott a hús-vér Kelemen Lajos marosszékieknek, mégpedig nagyernyeinek vallotta magát.

A Móricznál megjelenített deákról tudott a Kelemen-legendát író Bajor Andor is – kinek versét itt az imént hallottunk –, de ő már az „öreg történészt” ismerhette meg, aki édesanyjától örökölt pompás memóriájának köszönhetően mindent tudott, ami Erdélyben történt, rendszerint csupán két dolgot felejtett el, azt, hogy hol van a szemüvege, és miképpen tűnt el a lába kelt zsebórája. Az órát a felugráló kutatókkal a Farkas utcai EME-levéltárban egykori évfolyamtársammal az ősz tudós kabátzsebében együtt találtuk meg.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesületről szólva még azt jegyzem meg, hogy feleségét és egyetlen leányát korán elveszítve örökösének végrendeletileg ezt az intézményt tette. Az EME államosítása után azonban megváltoztatta végakarátát, és javai örököséként az Erdélyi Unitárius Egyházat jelölte meg, amelynek világi elöljárója, azaz főgondnoka volt. Ezért kértük tisztelettel az Erdélyi Unitárius Egyház főtiszteletű püspökét, hogy vegye át a meritett papírosra írt oklevelet, és helyezze a főtanács díszes termébe az egyháza nagyjait idéző emlékek közé.